



TULKKAUKSEN

ABC

2008-2009

TULKKAUKSEN ABC

Sisälllys	sivu
Tulkkauksen ABC - perustietoa tulkin työstä	2
♦ <i>Tulkkaus on vaativa laji</i>	
Käännösviestinnän valoisa tulevaisuus	3
♦ <i>Ei sanoja vaan ajatuksia</i>	
Mitä tulkilta vaaditaan?	4
Tulkkauksen lajit: Konferenssi- ja asioimistulkkaus	5
♦ <i>Tulkki on julkinen esiintyjä</i>	
Tulkkauksen menetelmät: Simultaani- ja konsekutiivitulkkaus	6
♦ <i>Tulkausta vai tulkintaa</i>	
♦ <i>Tulkkaus on ryhmätyötä</i>	
Tulkin työkielet	8
♦ <i>Äidinkieli on tulkin tärkein työväline</i>	
Kielten määritelmät ja kielitaitovaatimukset	9
Suomentaitoisia tulkkeja tarvitaan	10
♦ <i>Vaativasta työstä kohtuullinen korvaus</i>	11
Turun konferenssitulkikoulutus	12
♦ Hakeneet ja valmistuneet	13
♦ Valmistuneiden työllistyminen	13
Yhteystietoja ja osoitteita	14

Tulkkauksen ABC - perustietoa tulkin työstä

Tämän esitteen on laatinut **Turun yliopiston kääntämisen ja tulkkauksen keskus**, joka on vuodesta 1995 lähtien järjestänyt opetusministeriön rahoittamaa konferenssitulkkien erikoistumis-koulutusta korkeakoulututkinnon suorittaneille. Lisätietoa koulutuksesta on sivulla 12—13.

Esitteen tarkoituksena on antaa perustietoa konferenssitulkin työstä ja niistä perusvalmiuksista, joita tulkiksi koulutettavilta edellytetään ja joita koulutuksessa kehitetään ammattimaiselle tasolle.

Tulkki on välittäjä eri kieliä puhuvien ja eri kulttuureista tulevien ihmisten välisessä viestinnässä. Tulkin työn erityispiirteitä on kuvattu tarkemmin sivulla 3. Tässä haastavassa tehtävässä selviytyminen edellyttää runsaasti tietoa eri kulttuureista, niiden eroista ja kulloinkin käsiteltävänä olevista, joskus hyvinkin vaikeaselkoisista asioista. Kielitaito on vain pieni joskin välttämätön osa tulkin ammattitaitoa. Tulkin työkielistä ja kielitaitovaatimuksista kerrotaan tarkemmin sivulla 8—9.

Tulkki toimii yleensä freelance-työsuhteessa tai jonkin kansainvälisen järjestön palveluksessa. Suomen tultua Euroopan unionin viralliseksi kieleksi suomenkielisten tulkkien tarve kasvoi ja suomen tulkkeja on palkattu EU:n toimielimiin freelance-tehtäviin, määräaikaisiin sopimussuhteisiin tai avoimien kilpailujen kautta pysyviin tulkinvirkeihin. Suomentaitoisten tulkkien tarpeesta kerrotaan tarkemmin sivulla 10.

Tulkkaus on vaativa laji, mutta kuten kaikki haastavat hankkeet, onnistuessaan se on myös hyvin palkitsevaa.

Käännösviestinnän valoisa tulevaisuus

Kansainvälistyvässä maailmassa tarvitaan runsaasti kielten ja kulttuurien välisen viestinnän asiantuntijoita, **kääntäjiä** ja **tulkkeja**. Kääntäjä työskentelee kirjoitettujen, tulkki puhuttujen viestien parissa. Molemmat tarvitsevat syvällistä kielten ja kulttuurien tuntemusta sekä tietoa kielestä toiseen tapahtuvasta viestinnästä. Niin kääntämisessä kuin tulkkausessakin on kyse ajatusten ymmärtämisestä ja välittämisestä toisen kielen keinoin, ei pelkkien sanojen korvaamisesta toisen kielen sanoin.

Kääntäjän ja tulkin työssä painottuvat kuitenkin eri asiat: siinä missä kääntäjä viimeistelee käännöksensä haluamaansa muotoon sopivia tietolähteitä käyttäen, tulkki välittää kuulemansa viestin saman tien nopeasti ohikiitävässä puhetilanteessa, jossa hän voi tukeutua vain omaan aktiiviseen kielitaitoonsa ja asiantuntemukseensa. Monet erinomaiset kääntäjät eivät sovellu tulkiksi eivätkä kaikki tulkit toimi kääntäjinä.

Tulkin tehtävän haasteellisuutta lisäävät myös puhujan viestintätaitoihin liittyvät seikat: jos puhuja lukee kirjoitettua tekstiä nopeasti, vieraalla korostuksella tai ilmaisussaan takellellen, tulkin voi olla vaikea ymmärtää ja välittää kuulijoille se, mitä puhuja tarkoittaa.

Ei sanoja vaan ajatuksia

Tulkkausessa pyritään välittämään lähdeviestin koko sisältö — pää- ja sivumerkitykset, sävy ja tyyli — käyttäen kohdekielen sanaston ja rakenteen keinoja.
Tulkata voi vain sen, minkä on ymmärtänyt.

Mitä tulkilta vaaditaan?

Hyvä **kielitaito** ja **kulttuurien tuntemus** ovat välttämätön, mutta eivät yksistään riittävä edellytys tulkkina toimimiselle. Konferenssitulkkipäätöksiin valittavilla pitää lisäksi olla:

- vankka yleissivistys ja kiinnostus tiedonhankintaan
- akateeminen pohjakoulutus
- luontaista kommunikatiivisuutta
- nopea hahmotus- ja reaktiokyky
- hyvä mieleen painamisen/muistiin palauttamisen kyky
- sujuva ja eloisa suullinen ilmaisutaito
- kyky esiintyä miellyttävästi ja tahdikkaasti
- kyky toimia ryhmässä ja ottaa vastaan kritiikkiä
- hyvä keskittymis- ja paineensietokyky
- sopeutuvaisuutta ja tilanneherkkyyttä

Koulutuksen tavoitteena on hioa nämä ominaisuudet ja taidot ammatilliselle tasolle, niin että valmistunut tulkki

- ymmärtää luotettavasti lähdekielellä puhutun viestin
- välittää puhujan viestin tarkasti ja vaivattomasti huolitellulle ja selkeälle kohdekielelle
- hallitsee tulkkauksen eri tekniikat ja osaa soveltaa niitä eri tulkkaustilanteissa
- noudattaa tulkin ammattietiikkaa ja -säännöstöä
- esiintyy miellyttävästi ja tilanteen mukaisesti
- on asianmukaisesti valmistautunut tulkkaustehtävään
- ylläpitää ja kartuttaa yleissivistystään kaikilla työkielilläään.

Tulkkauksen lajit

Tulkkaus voidaan jakaa kahteen lajiin: **konferenssitulkkaukseen** ja **asioimistulkkaukseen**.

Konferenssitulkkauksella tarkoitetaan erilaisissa kokouksissa ja julkisissa tilaisuuksissa pidettyjen puheenvuorojen tulkkausta. Asioimistulkkauksessa toistensa kieltä osaamattomat tahot, usein viranomaiset ja yksityishenkilöt, selvittävät asioita keskustellen tai neuvotellen. Tässä esitteessä käsitellään nimenomaan konferenssitulkkausta.

Konferenssitulkkaus on useimmiten yksisuuntaista, vieraasta kielestä äidinkielen tapahtuvaa tulkkausta. Sellaiset tulkit, joilla on lähes äidinkielen tasoinen taito parhaassa vieraassa kielessään, tulkkaavat äidinkielen ja tämän B-kielensä välillä molempiin suuntiin. Kun tulkki tulkkaa äidinkielestään vieraalle kielelle, puhutaan *retour*-tulkkauksesta. Kaksisuuntaista tulkkausta tarvitaan esimerkiksi valtuuskuntavierailuilla ja juhlaillallisilla, mutta myös Suomessa vapailla markkinoilla toimivilta freelance-tulkeilta edellytetään yleensä yhden vieraan kielen aktiivista käyttöä.

Tulkkauksessa voidaan käyttää kahta eri menetelmää: konsekutiivi- eli peräkkäistulkkausta tai simultaani- eli samanaikaistulkkausta.

Tulkki on julkinen esiintyjä

Sekä yleisön edessä että tulkkipöydässä työskentelevä tulkki on julkinen esiintyjä ja siten jatkuvasti kuulijakuntansa arvioitavana.

Tulkkauksen menetelmät

Sekä konferenssi- että asioimistulkkauksessa voidaan käyttää **konsekutiivi-** tai **simultaanitulkkausmenetelmää**.

Konsekutiivi- eli **peräkkäistulkkauksessa** puhujan ja tulkin puhejaksot vuorottelevat. Tulkki käyttää yleensä muistiinpanoja suorituksensa tukena. Menetelmä soveltuu käytettäväksi teknisissä kokouksissa, neuvotteluissa, tutustumiskäynneillä tai juhlatilaisuuksissa. Vaikka nykyisin käytetään valtaosin simultaanimenetelmää, konferenssitulkin on hallittava myös tämä tulkkauksen “kuninkuuslaji”.

Peräkkäistulkkaus edellyttää harjaantunutta muistia, hyvää tiedonprosessointikykyä, toimivaa muistiinpanotekniikkaa ja hyvää esiintymistaitoa.

Turun konferenssitulkki-erikoistumiskoulutuksessa harjoittelu aloitetaan konsekutiivimenetelmästä ja simultaanitulkkaukseen siirrytään vasta, kun perustaidot konsekutiivitulkkauksessa on hankittu. Ensiksi harjoitetaan muistia, aktiivista kuuntelua ja puheviestin analysointia ilman muistiinpanoja, sitten aloitetaan oman muistiinpanotekniikan kehittäminen.

Tulkausta vai tulkintaa?

Tulkin työ edellyttää viestin *tulkintaa*, mutta kun tulkki harjoittaa ammattiaan, toimii sanoman välittäjänä monikielisessä puhe-tilanteessa, puhutaan **tulkkauksesta**. Myös saksan kielessä tulkkauksella on oma verbinsä (*dolmetschen*). Englannissakin erotetaan nykyisin tulkkaus (*interpreting*) tulkitsemisestä (*interpretation*).

Simultaani- eli **samanaikaistulkkauksessa** tulkki puhuu puhujan kanssa samanaikaisesti, seuraten ajatuksen kulkua pienellä viiveellä. Yksinkertaisin simultaanitulkkauksen muoto on **kuiskaustulkkaus**, mutta yleensä simultaanitulkkauksella tarkoitetaan **tulkkauslaitteiston** avulla tulkkipopissa tapahtuvaa tulkkausta, jota kokoussalissa istuva yleisö kuuntelee kuulokkeilla. Simultaanitulkkausta käytetään, kun kokouksessa on useita työkieliä ja runsaasti osanottajia.

Simultaanitulkkaus on erittäin vaativaa. Vaativuus johtuu monista samanaikaisista kognitiivisista prosesseista: tulkin pitää kuunnella, ymmärtää, vaihtaa kieltä, puhua ja kuunnella omaa puhe-suoritustaan samaan aikaan.

Simultaanitulkkauksen välityksellä kokoukseen osallistuvalla asiakkaalle on ensiarvoisen tärkeää, että tulkki välittää puhujan viestin luotettavasti, mutta tärkeää on myös se, että tulkilla on miellyttävä ääni ja eloisa puhetapa, niin että häntä jaksaa kuunnella kuulokkeilla pitkänkin päivän.

Tulkkaus on ryhmätyötä

Simultaanitulkki työskentelee äänieristetyssä kopissa tulkkiparin tai useamman kollegan kanssa. Samanaikaistulkkaus on raskasta, aivoja kuormittavaa työtä. Tulkkipari vaihtaa vuoroa 20-30 minuutin välein, mutta lepo-vuorossa oleva tulkki auttaa usein äänessä olevaa monin tavoin.

Tulkin työkielet

Tulkilta edellytetään erinomaista kielitaitoa niin äidinkieleessään kuin vieraissa työkielissään. Tulkki mainitsee **työkielikseen** vain ne, jotka hän hallitsee tulkkauksessa vaadittavalla perinpohjaisella tavalla. Kielitaitoon liittyy erottamattomana osana kyseisen kielialueen kulttuurin tuntemus — sanan laajimmassa merkityksessä.

Usein kielitaidosta puhuttaessa ajatellaan vain vieraiden kielten osaamista, mutta **äidinkieli on tulkin työkielistä tärkein**, sillä tulkki tulkkaa pääsääntöisesti vieraista kielistä äidinkieleensä.

Tulkin äidinkielen tulee olla rikasta ja ilmaisuvoimaista. Hänen on osattava ilmaista itseään tarkasti ja vivahteikkaasti kunkin viestintätilanteen edellyttämän rekisterin mukaisesti. Hänen on myös kyettävä omaksumaan vaivatta ja nopeasti käyttöönsä vaativaakin erikoisalalan sanastoa sekä käyttämään kieltä luovasti.

Kaksikielisyys voi olla tulkille etu, kunhan ainakin toinen kielistä on kehittynyt vahvaksi ja ilmaisuvoimaiseksi äidinkieleksi. Etenkin simultaanitulkkaus on kognitiivisena suorituksena niin vaativa, että vain vahva äidinkielen taito takaa sen, että tulkki pystyy irrottautumaan lähdekielisistä ilmaisuihin ja tavoittamaan korrektiin ja idiomaattisen kohdekielisen ilmaisun.

Vapailta markkinoilla ja harvinaisemmissa kielissä myös EU:ssa käytetään myös ns. *retour*-tulkkausta: *retour*-tulkki tulkkaa äidinkielestään lähes äidinkielenomaisesti hallitsemaansa vieraseen kieleen päin.

Äidinkieli on tulkin tärkein työväline.

Kielten määritelmät ja kielitaitovaatimukset

Tulkkauksen alalla käytetään yleisesti kansainvälisen konferenssitulkki-liiton AICC:n työkielten määritelmiä:

AKTIIVIKIELET

A-kieli = tulkin äidinkieli, johon hän tulkkaa muista työkielistään, yleensä sekä konsekutiivisesti että simultaanisesti. Tulkin **pääasiallinen kohdekieli**.

B-kieli = vieras kieli, jonka tulkki hallitsee siten, että pystyy ilmaisemaan abstrakteja ja monimutkaisiakin asiasisältöjä korrektisti, sujuvasti ja tarkasti. Kielenkäyttö muistuttaa enimmäkseen syntyperäisen kielenpuhujan taitoa; vain sävyjen välittäminen tai idiomien käyttäminen voi joskus tuottaa vaikeuksia. Tulkin usein käyttämä **lähdekieli** ja tarvittaessa myös **kohdekieli**.

PASSIIVIKIELET

C-kieli = vieras kieli, jonka tulkki hallitsee siten, että hän ymmärtää vaivatta vaativiakin aihepiirejä käsittelevää kieltä kaikkine vivahteineen. **Vain lähdekieli**, josta tulkki tulkkaa äidinkieleensä.

KIELITAITOVAATIMUKSET VIITEKEHYKSEN MUKAAN

Turun erikoistumiskoulutukseen valittavilta edellytetään vieraissa kielissään eurooppalaisen viitekehyksen (ks. esim. <http://europass.cedefop.europa.eu>) taitotasoa seuraavasti:

yksi vieras kieli: **B-kieli** taitotasoa C2+, C2 tai C1

kaksi vierasta kieltä: **B-kieli** taitotasoa C2 tai C1, myös B2 voi riittää, jos koulutuksessa voi saavuttaa taitotason C1. **C-kieli** ymmärtämisessä taitotasoa C2 tai C1, tuottamisessa B2.

Suomentaitoisia tulkkeja tarvitaan

Suomen liittyttyä Euroopan unioniin suomenkielentaitoisten ammattitulkkiensa tarve kasvoi roimasti. Vuoden 1995 alusta lähtien Euroopan unionin toimielimet ovat työllistäneet kymmeniä suomentaitoisia tulkkeja joko työ- tai freelance-suhteessa. Samaan aikaan tulkkiensa tarve kasvoi myös Suomen vapailla markkinoilla monien kokoneiden tulkkiensa siirryttyä EU:n palvelukseen ja konferenssien määrän kasvaessa.

EU:n laajentuminen vuonna 2004 ja sen yhteydessä käyttöön otetut uudet toimintatavat tulkkausjärjestelyissä vähensivät suomen tulkkausta EU:ssa. Tarve palautui hetkeksi ennalleen Suomen puheenjohtajakaudella vuonna 2006, mutta akuutein tulkkitarve lienee jo monin osin tyydytetty. Tästä syystä Turun yliopisto seuraakin koulutustarpeen kehitystä aktiivisesti ja koulutuksen kielivalikoimaa vaihdetaan kursseittain.

Tulkkiensa koulutuksessa toiseksi painopisteeksi on noussut tulkkiensa täydennyskoulutus, mutta myös uusien ammattitulkkiensa kouluttaminen on edelleen perusteltua seuraavista syistä:

1) Uusille ammattitaitoisille tulkeille on edelleen tarvetta. Vuodenvaihteessa 2006-2007 tekemämme tarvekartoituksen mukaan työllistymisen kannalta on eduksi, jos tulkilla on yhdistelmässään

- B-tasoinen kieli. Yhdelläkin vieraalla kielellä voi työllistyä vapailla markkinoilla, jos se on aktiivikieli.
- vähintään yksi laajasti käytetty EU-kieli (englanti, ranska, saksa)
- Suomessa harvojen osaama EU-kieli
- enemmän kuin kaksi työkieltä
- kaikki pohjoismaiset kielet ja suomi. Pohjoismaisilla markkinoilla kiinnostavia kieliä ovat myös englanti ja venäjä.

2) Alalla on vaihtuvuutta

Hallitu sukupolvenvaihdos tulkkiensa ammattikunnassa edellyttää, että kokoneimpien tulkkiensa jättäessä tulkiensa tehtävät uudet tulkkiensukupolvet ovat jo ehtineet kartuttaa työkokemustaan ja hioa ammattitaitoaan työelämässä.

3) Vaatimusten tiukentuessa ja kilpailun koventuessa koulutetut tulkit ovat kilpailukykyisissä asemissa.

Koulutus ei ole ainoa tapa hankkia tulkiensa ammattitaitoa, mutta itseopiskeluun verrattuna sillä on monia etuja:

- ammattitaidon osatekijöitä harjoitetaan systemaattisesti
- koulutuksen kautta muodostuu selkeä ammatti-identiteetti
- kollegiaalisesta ryhmätyöstä tulee alusta pitäen osa ammattitaitoa
- laajalta tulkkiensukupolven verkostolta saa arvokasta ensi käden tietoa ammatissa toimimisesta
- koulutuksessa tulki perehtyy erilaisiin työtapoihin ja oppimismetodeihin ja voi valita niistä itselleen sopivimmat pitäessään yllä ammattitaitoaan ja laajentaessaan sitä esimerkiksi uusiin työkieliin.

Vaativasta työstä kohtuullinen korvaus

EU:n virkamiestulkiensa kuukausipalkka on n. 4300 € ja kokoneelle freelance-tulkille maksetaan n. 350 €/päivä.

Suomessa vapailla markkinoilla päiväpalkkiot ovat 450-650 €/päivä. On muistettava, että palkkio kattaa myös huolellisen valmistautumisen tulkkaustehtävään.

Turun konferenssitulkki-koulutus

Turun yliopiston **konferenssitulkki-erikoistumiskoulutus** on intensiivinen tulkki-koulutus korkeakoulututkinnon suorittaneille. Vaikka muissa yliopistoissa onkin järjestetty joitakin vastaavanlaisia tulkki-kursseja, Turun yliopisto on ainoa pitkäaikainen konferenssitulkki-erikoistumiskoulutus Suomessa.

Koulutus noudattaa Euroopan laajuisen European Masters in Conference Interpreting -yhteistyöverkoston tiukkoja kriteerejä opiskelijavalinnassa, loppukoemenettelyssä ja opetusohjelman ydinsisällöissä. Valmistuneet tulkit saavat Turun yliopiston todistuksen lisäksi myös EMCI-todistuksen.

Erikoistumiskoulutusta järjestetään puolentoista vuoden välein; kurssi alkaa vuoroin syksyllä vuoroin keväällä. Pääsyvaatimukset ovat:

- korkeakoulututkinto
- erinomainen äidinkielen taito
- erinomainen kielitaito **kahdessa** vieraassa kielessä **ja/tai** äidinkielenomainen kielitaito **yhdessä** vieraassa kielessä
- soveltuvuus tulkin ammattiin.

Koulutus on 9 kuukauden mittainen ja 60 opintopisteen laajuinen. Opiskelu on kokopäivätoimista ja maksutonta.

Opetuskielten valikoima vaihtelee kursseittain ammattikunnan ja työnantajien keskuudessa tehtävän tarvearvion mukaan.

Vuonna 2000 Turun yliopiston konferenssitulkki-erikoistumiskoulutus hyväksyttiin korkeakoulujen arviointineuvoston ylläpitämään erikoistumisopintorekisteriin.

Turun yliopisto tarjoaa myös täydennyskoulutusta ammatissa jo toimiville tulkeille sekä tulkki-kouluttajien koulutusta.

Hakeneet ja valmistuneet

Kurssi	Hakijoita	Valintakokeessa	Kurssin koko	Loppukokeen läpäisseet
1995	75	35	9	5 (56%)
1996-97	109	45	9	6 (67%)
1997-98	350	44	14	9 (69%)
1998-99	165	42	11	7 (70%)
2000	66	27	10	7 (70%)
2001-02	74	31	8	8 (100%)
2003	84	40	9	9 (100%)
2004-05	67	21	7	7 (100%)
2006	33	26	8	8 (100%)
2007-08	37	28	8	5 (63%)*

* uusintakoe syksyllä 2008

Valmistuneiden työllistyminen

Vuonna 2000 tehdyn tutkimuksen mukaan neljältä ensimmäiseltä kurssilta valmistuneet sijoituivat varsin hyvin. Tutkimukseen osallistuneesta 28:sta 23 (82,1 %) toimi joko pää- tai sivutoimisena tulkki. Päätoimisesti konferenssitulkki-koulutusta vastaavissa tehtävissä toimi 17 (60,7 %): 7 Euroopan parlamentin palveluksessa ja 10 freelance-tulkki. Lisäksi 6 ilmoitti toimivansa tulkki-sivutoimisesti. (¹Siekinen 2000.) V. 2006 siihen mennessä Turusta valmistuneista 83:sta tulkista 34 toiminut tai toimii edelleen EU:n palveluksessa: 10 virassa, 9 sopimussuhteessa, 15 freelance-tulkki.

¹ SIEKKINEN Marika 2000. Konferenssitulkki-erikoistumiskoulutukseen osallistuneiden työhön- sijoittuminen. Turun yliopisto. Klassillisten ja romaanisten kielten laitos, Pro gradu –työ.

TURUN YLIOPISTO
KÄÄNTÄMISEN JA TULKKAUKSEN KESKUS
KONFERENSSITULKKIEN
ERIKOISTUMISKOULUTUS
2008-2009

**Lisää tietoa Turussa järjestettävästä
tulkkien erikoistumis- ja täydennyskoulutuksesta :**

Turun yliopisto/Kääntämisen ja tulkkauksen keskus
Konferenssitulkkipäätös/suunnittelija Johanna Mäkinen
Signum, 20014 TURUN YLIOPISTO
puh. 02- 333 8709 fax: 02 - 333 8730
sähköposti: conf_int@utu.fi

www.konftulk.utu.fi

Lisää tietoa

Euroopan komission tulkkauksen pääosasto (DG SCIC)
<http://www.europa.eu.int/comm/scic/>

Euroopan parlamentin tulkkausosasto
<http://www.europarl.eu.int> > Tulkkaus

Suomen kääntäjien ja tulkkiin liiton tulkkiyhteisö
<http://www.sktl.net>

Kansainvälinen konferenssitulkkiin liitto (AIIC)
<http://www.aiic.net>

European Masters in Conference Interpreting
<http://www.emcinterpreting.org>

KELAN opintotuki <http://www.kela.fi> > Opiskelijalle

Turun ylioppilaskyläseura (TYS) <http://www.tys.fi>
Opiskelijoiden vuokravälitys <http://www.ovv.com/ap.html>
Oppilaskuntien Asunnonvälitys <http://www.utu.net/okav/>
Asuntovuokraus Avori LAV <http://www.avori.fi>